

ДОКЛАД

АПА 010-2013-06-28

ВАРИАНТ НА ГЕРМАНСКАТА ИЗБОРНА СИСТЕМА ЗА РБ

Германската изборна система (ГИС) е успешен продукт на политическото инженерство в Европа след края на ВСВ. Целта ѝ е да се съчетаят предимствата на пропорционалните и мажоритарните изборни системи. Първо, ГИС е пропорционална система, при която **общият брой мандати на всяка партия, прескочила изборната бариера (в Германия тя е 5%), се определя пропорционално на получените от партията гласове.** Второ, **половината мандати се персонифицират мажоритарно** чрез избори в едномандатни изборни райони (ЕИР) в един тур с относително мнозинство.

Накратко, **сумарният брой на мандатите на всяка партия е пропорционален на подадените за нея гласове, но половината мандати в парламента се персонифицират мажоритарно.** Това става, като броят на спечелените мажоритарни мандати се **изважда** от броя на пропорционалните мандати.

По-долу е представен вариант на ГИС, разработен от Агенцията за прогнози и анализи (<http://apa.bg/images/razrabotki/bpps.pdf>) под ръководството на нейния изпълнителен директор Михаил Константинов, и наречен **Българска персонифицирано пропорционална система (БППС).** БППС е съобразена с българската конституция и в частност не изисква промяна в броя на народните представители, който остава 240 (в Германия този брой е плаващ).

БППС има различни реализации в зависимост от това, колко е броят на мандатите (М) в Народното събрание, които се персонифицират мажоритарно. Основните реализации са при $M = 60$, $M = 80$ и $M = 120$. Последната реализация е най-близка до ГИС и е описана по-долу.

1. В изборите участват партии и коалиции (накратко *партии*) и независими кандидати. Страната се разделя на $M = 120$ ЕИР и съответно се формират 120 районни изборни комисии. Всеки многомандатен изборен район (МИР) по досегашната система включва цяло число ЕИР. ЕИР се избират с приблизително еднакво население в съответния МИР.
2. Избирателят в страната има два гласа: един глас за мажоритарен кандидат (накратко *мажоритарен глас*) и един глас за партия (накратко *партиен глас*). Тези гласове са независими: избирателят може да подкрепи дадена партия и същевременно да гласува за кандидат от друга партия, или за независим кандидат. Използва се интегрална бюлетина, разделена с вертикална линия.

В ляво са посочени имената на партийните кандидати в ЕИР, а в дясно са дадени наименованията на съответните партии (без имена на кандидати), подредени по жребий. Най-долу в ляво са имената на независимите кандидати, срещу които в дясно пише „независим”. Когато избирател гласува за независим кандидат, той не може да гласува за партия. Когато избирател е гласувал за независим кандидат и за партия, гласът му за партия е недействителен.

3. Избирателят в чужбина има само един пропорционален глас. Бюлетината за чужбина е интегрална. В нея няма имена на кандидати, а само наименования на партии.
4. Във всеки ЕИР е избран кандидатът, получил най-много гласове. При равен брой гласове се тегли жребий (*вариант: произвежда се нов избор*). По този начин се избират 120 мажоритарни кандидати (кандидати на партии и независими кандидати).
5. В разпределението на мандатите по пропорционалната система участват партиите, получили не по-малко от 4% от пропорционалните гласове, подадени в страната и чужбина; тези партии си разпределят *предварителни мандати*, чиито брой N е равен на 240 минус броя на избраните независими кандидати.
6. В разпределението на предварителните мандати по т. 6 участват и партиите, които имат не по-малко от двама избрани мажоритарни кандидати (*вариант: един избран мажоритарен кандидат*).
7. Разпределението на мандатите по т. 5 и 6 се извършва по метода на Хър-Нимайер.
8. Нека дадена партия X има A на брой избрани мажоритарни кандидати и B на брой получени по т. 7 предварителни мандати.
 - 8.1 когато числото A е по-малко от B , партията X получава $B - A$ пропорционални мандати, или *получава общо B мандата*;
 - 8.2 когато числото A е равно на B , партията X не получава пропорционални мандати, или *получава общо B мандата*;
 - 8.3 когато числото A е по-голямо от B , партията X не получава пропорционални мандати, или *получава общо A мандата*; в този случай партията получава $A - B$ на брой *допълнителни мандати*.
9. Ако има партия с допълнителни мандати по т. 8.3, то партиите без допълнителни мандати си разпределят мандати по пропорционалната система, чиито брой е равен на числото N по т. 5 минус броя на всички допълнителни мандати.
10. Разпределението на мандатите между партиите по т. 9 се извършва по метода на Хър-Нимайер.
11. Персонифицирането на мандатите по т. 10 се извършва от партийни листи в ЕИР по двойно-пропорционален алгоритъм (*вариант: от национални партийни листи*).

Пример. В избори за 240-членен парламент с 4% бариера участват 6 партии П1, П2, П3, П4, П5 и П6, които получават гласове (в хил.) в страната и чужбина, посочени във втори и трети ред на таблицата.

Партия	П1	П2	П3	П4	П5	П6
Гласове в страната	390	280	100	50	15	10
Гласове в чужбина	10	20	100	10	0	15
Общо гласове	400	300	200	60	15	25
Процент от гласовете	40.0	30.0	20.0	6.0	1.5	2.5
Предварителни мандати	98	73	49	15	4	0
Мажоритарни кандидати	30	28	51	8	2	0
Бонус	0	0	2 = 51–49	0	0	0
Окончателни мандати	97	73	51	14	4	0
Мандати по проп. с-ма	100	75	50	15	0	0

Приемаме също, че има избран един независим кандидат.

Партиите П5 и П6 имат под 4% от всички гласове и не участват в разпределението на 239-те мандата по т. 5. Партия П5 обаче има двама избрани мажоритарни кандидати и участва в разпределението по т. 6. Така се получава редът „Предварителни мандати” по т. 7.

Партията П3 има 51 избрани мажоритарни кандидати, което е с 2 повече от 49-те ѝ предварителни мандати. Така тя получава 2 допълнителни (спрямо предварителните) мандата и общо 51 мандата.

Партиите П1, П2, П4 и П5 си разпределят $188 = 240 - 1 - 51$ мандата по т. 10. Това дава предпоследния ред „Окончателни мандати”.

За сравнение с чисто пропорционалната система с 4-процентов праг, в последния ред е дадено разпределението на мандатите в този случай по метода на Хер-Нимайер.

ОСОБЕНОСТИ НА БППС

1. Броят на спечелените от партиите мандати според БППС е доста близък до този, получен при чисто пропорционална система със същия праг (вж. последните два реда на таблицата, които са близки).

2. Улеснено е избирането на независими кандидати в сравнение със сега действащата система. Нека за определеност гласовете са равномерно разпределени по ЕИР. Тогава за избиране на един независим кандидат по старата система трябва гласове, равни на $1/240$ от действителните гласове в страната. По новата система това е половината от гласовете в ЕИР (във всеки ЕИР са подадени $1/120$ от всички гласове). Така, ако един независим кандидат влиза според старата система, той влиза и според БППС.

Обратното, разбира се, не е вярно. Действително, по БППС независим кандидат може да бъде избран и с по-малко от половината гласове в ЕИР, примерно с 30% от гласовете (когато всеки от останалите мажоритарни кандидати има по-малко от 30% от гласовете в ЕИР). Но това е само 60% от гласовете, които му трябва по старата система!

Нека например в страната са подадени 3 600 000 мажоритарни гласа. Тогава по старата система за избиране на независим кандидат са необходими 15 000 гласа. Същевременно, ако по БППС в някой ЕИР има избран независим кандидат с 30% от гласовете, то това са само 9 000 гласа.

3. Партиите са заинтересовани да издигнат цели 120 на брой компетентни и симпатични кандидати в ЕИР, тъй като съществува висока корелация между мажоритарния и партийния вот, т.е. двата вота в голяма степен се покриват. Има много причини за това. Например, чисто графична – името на мажоритарния партийен кандидат и наименованието на неговата партия са на един ред в бюлетината и избирателят подсъзнателно ги свързва при липса на други съображения. Друга причина е, че когато някъде има харизматичен партийен кандидат, избирателят често си казва „този е хубав човек, ще взема да подкрепя и партията му”.

4. Възможността за разцепване на двата вота (гласувам за симпатичен кандидат на противника мажоритарно, но защитавам интересите на любимата си партия с пропорционалния си глас), стимулира избирателите и повишава избирателната активност. Изобщо, да определиш кой именно от кандидатите на опонента ще стане депутат, е вълнуваща опция.

5. Основен **недостатък** на системата е, че е **трудна за разбиране** както от избирателите, така и от политиците.